

ДЕФІНІТИВНИЙ АНАЛІЗ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПОНЯТТЯ «АВТОНОМНЕ НАВЧАННЯ»

Н. Є. Дмитренко

orcid.org/0000-0002-2763-8827

У статті розглянуто дефінітивний аналіз інтерпретації поняття «автономне навчання». Автором представлено змістовне наповнення поняття з позиції психології, педагогіки і методики навчання іноземних мов. У статті надано тлумачення терміну відомих зарубіжних дослідників проблеми автономного навчання. Автором проведено порівняльний аналіз представлених дефініцій автономного навчання і, на їхній основі, здійснена спроба обґрунтування власного визначення автономного навчання.

Ключові слова: автономне навчання, автономність, автономна навчальна діяльність, автономія учня(студента), навчальна автономія, самостійність.

DEFINITIVE ANALYSIS OF INTERPRETATION OF THE CONCEPT “AUTONOMOUS LEARNING”

N. Dmitrenko

The article deals with the definitive analysis of the interpretation of the concept of “autonomous learning”. The author presents the content of the concept from the point of view of psychology, pedagogy and teaching methods of foreign languages. The article gives the interpretation of the term of the well-known foreign researchers of the problem of autonomous learning. The author gives a comparative description of the main fundamentals of autonomous learning and follows how the interpretation of the main categories of autonomous learning is changed in the historical retrospective. It is revealed that the concept of autonomous learning is a general pedagogical category, the emergence of which was caused by a number of social, political and economic factors. The author presents and analyses the factors that influence on the successful implementation of autonomous learning and have become an incentive to increasing the popularity of the foreign language, and the concept of autonomous learning throughout the world. Based on the main ideas of the concept, the author concludes that the task of educators is to help the student to check the current level of learning autonomy and plan further opportunities on the formation of strategies and levels of autonomous learning. The author carries out a comparative analysis of the presented definitions of autonomous learning and, based on these definitions, it is made an attempt to substantiate the author's determination of autonomous learning. The study of the problem of autonomous learning remains current, in connection with the increased need for self-education for the successful functioning of the individual in the society of a globalizing environment and the development of innovative technologies.

Key words: autonomous learning, autonomy, autonomous educational activity, autonomy of student (student), educational autonomy, individual work.

У вітчизняній педагогічній теорії і практиці актуальність проблеми автономного навчання обумовлена демократизацією суспільства в цілому та переходом до нового особистісно орієнтованого типу освіти. Особистісно орієнтована освіта передбачає, перш за все, заміну стилю педагогічного спілкування, сприяння самостійності, формування готовності до свободи вибору, розвиток такої якості особистості, як повага до себе та інших. В якості поведінкової автономії в особистісно орієнтованій освіті розглядається «здобуття незалежності та свободи, достатньої, щоб без зовнішнього керівництва приймати самостійні рішення» [18, с. 255].

Мета статті – провести дефінітивний аналіз інтерпретації поняття «автономне навчання».

Українські дослідники, прийнявши за основу положення зарубіжних педагогів і психологів щодо концепції автономного навчання, продовжують розробку цієї проблеми, відносно української системи освіти з урахуванням її специфіки та освітніх традицій у відповідності до загальних положень особистісно орієнтованого навчання, гуманістичної спрямованості та демократизації освіти. Варто зазначити, що в педагогічній та методичній літературі поряд з поняттями «автономія», «автономність», «автономне навчання» виділяється поняття «автономізація навчального процесу», «автономна навчальна діяльність», «автономія учня» та інші. За своєю суттю вони близькі, але не рівнозначні. Нам видається важливим розмежувати ці поняття, звернувшись, перш за все, до довідників. Вивчення та аналіз філософської, психологічної та педагогічної літератури дозволили встановити деякі точки перетину.

В етиці і психології автономія розуміється як здатність особистості до самовизначення відповідно до власних переконань. У політико-правовому аспекті автономія виражається в свободі від опіки і тим більше диктату з будь-якої сторони [30]. Автономія – встановлення законів для самого себе, відношення, яке часто вживається як синонім до таких понять, як «повноліття», «самовизначення», як мета виховання. При цьому

різні педагогічні підходи, незважаючи на їх відмінності, виходять із загального положення, яке надає суб'єкту можливість, «спостерігаючи і розмірковуючи, творчо працювати над навколишнім світом і суспільними відносинами» (R. Bast). Для успішного формування автономності має суттєве значення встановлення педагогічної взаємодії між учителем і учнем [43].

Автономія в психології особистості – готовність і здатність особистості до реалізації своїх планів відповідно зі своїми уявленнями. У психології розвитку це поняття відноситься до фазової моделі розвитку (Erik H. Erikson), яка описує розвиток дитини на другому-третьому році життя, коли дитина вчиться самоопануванню й самостійності, тобто фаза першої відносної самостійності від підтримки і опіки дорослих в задоволенні його основних життєвих потреб [44, с. 43].

З позиції педагогіки автономія розглядається як індивідуальна точка зору людини, його незалежність у виборі мотивів, цілей, стилю поведінки і т.п. Потреба в автономії – невід'ємна складова процесу становлення особистості. Прагнення до автономії яскраво виражено в підлітковому і ранньому юнацькому віці, коли особливу суб'єктивну цінність набуває стійкість до зовнішніх впливів [19].

Автономне навчання може розглядатися як: ситуації, в яких навчання стає повністю самостійним; набір спеціальних навчальних навичок і умінь; перенесення відповідальності за процес навчання на учнів; право учня самому визначати напрямки навчання [16]. Іншими словами, автономне навчання розглядається і як спосіб організації самостійної роботи учнів поза аудиторією, й як здатність особистості до самоврядування й саморефлексії в навчальному процесі, який може протікати в умовах масового навчання або заочно (дистанційно), і як можливість продовжити освіту «після диплома», і як особлива система організації навчальної діяльності, заснована на вмінні вчитися самостійно.

Багато дослідників, які розглядають автономне навчання в сучасному контексті розвитку освіти, сходяться на думці, що воно передбачає вибудовування індивідуальної траєкторії в освіті, починаючи з постановки цілей і закінчуючи рефлексією. Таким чином, автономне навчання охоплює всі основні етапи, «відображає як загальну методологію освітньої діяльності, так і специфіку конкретної освітньої галузі» [21, с. 16].

Проблема автономного навчання більш широко представлена в зарубіжній педагогіці. У вітчизняній науці вона стала розроблятися в кінці 90-х років ХХ століття в зв'язку з розвитком концепції особистісно орієнтованого навчання, упровадженням інформаційних технологій, постановкою нових завдань перед системою вищої освіти: необхідністю перепідготовки фахівців, постійного підвищення їхньої кваліфікації шляхом отримання другої вищої освіти, додаткової освіти. Тому про автономне навчання йдеться в контексті безперервної освіти. У зв'язку з цим позначена проблема розглядається разом з питаннями дистанційного навчання, яке є однією з форм реалізації безперервності освіти і розуміється як «сукупність технологій, що забезпечують надання учням основного обсягу досліджуваного матеріалу, інтерактивну взаємодію учнів і викладачів в процесі навчання, надання учням можливості самостійної роботи з опанування навчального матеріалу» [12; 13]. У наведеному визначенні мова йде ще про одне важливе педагогічне явище – педагогічну взаємодію, яке багатьма дослідниками розглядається як необхідна умова реалізації автономного навчання поряд з педагогічним супроводом і самоосвітою [15; 29; 31]. При організації автономного навчання повинна змінитися позиція учнів і педагогів в освітньому процесі в сторону переходу до суб'єкт-суб'єктних відносин. Варто зазначити, що автономне навчання в контексті безперервної освіти розглядається стосовно додаткової освіти й особливо актуалізується в зв'язку з навчанням осіб з обмеженими можливостями [27, с. 15].

Автономне навчання в основному розглядається дослідниками Л.С.Каменською, А.Е.Ковальською, Н.Ф.Коряковцевою, Є.О.Насоновою, Г.І.Резницькою, Н.І.Шевченко, Р.А.Воробйовою в контексті оволодіння іноземною мовою [14; 17; 20; 26; 32; 39]. Це обумовлено, насамперед, специфікою самої дисципліни і тим, що ідея автономного навчання з'явилася в зарубіжній педагогіці саме стосовно вдосконалення вмінь і навичок спілкування іноземною мовою.

На думку Н.Ф.Коряковцевої актуальність проблеми автономії учня обумовлена завданням перспективного розвитку освіти в країні і визначається «загальною тенденцією до демократизації та гуманізації освіти, що обумовлено, перш за все, демократизацією та гуманізацією суспільства в цілому» [21, с.12].

Наведемо кілька визначень навчальної автономії, що пропонують російські дослідники. Н.Ф.Коряковцева визначає автономію учня в освітній діяльності як «здатність особистості усвідомлено здійснювати продуктивну освітню діяльність, спрямовану на створення особистісного навчального продукту, рефлексувати та оцінювати дану діяльність, накопичувати ефективний досвід, конструктивно та творчо взаємодіяти з освітнім середовищем та суб'єктами освітньої діяльності, беручи на себе відповідальність за процес й продукт даної діяльності, як результат самовизначення й саморозвитку особистості» [20, с. 16-17]. Н.Ф.Коряковцева пропонує звернути увагу на теорію розвиваючого навчання. В рамках цієї теорії розглядається концепт «суб'єктність». Провівши порівняльний аналіз,

Н. Ф. Коряковцева приходиться до висновку про те, що в рамках теорії розвиваючої освіти суб'єктність, як мета освіти, багато в чому збігається з поняттям «навчальної автономії», запропонованого Г. Холеком і Д. Літлом. Суб'єктність, згідно з Н. Ф. Коряковцевою, це категорія, яка формується в процесі розвитку особистості і характеризується певним рівнем незалежності, самостійності [20, с. 11].

Т. К. Цвіткова розуміє під автономією учня його здатність самостійно здобувати нові знання та вдосконалювати навички та уміння опанування конкретною навчальною дисципліною. Автономія – це «здатність навчатися за власною волею та без зовнішнього примусу» [37, с. 62], що передбачає формування таких якостей особистості як ініціативність, відповідальність, здатність приймати ефективні незалежні рішення щодо свого навчання.

Г. І. Резницька вважає, що автономія особистості є «характеристикою індивідуальної позиції людини, що передбачає самостійність, незалежність у виборі мотивів, цілей та засобів діяльності, становлення індивідуального стилю поведінки» [32, с. 5].

На думку Г. П. Афанас'євої і С. В. Торопчиної навчальна автономія – це особистісна характеристика учня, основними внутрішніми (психологічними) властивостями якої є активність, свобода вибору, відповідальність, здатність до саморегуляції, що дозволяє йому ефективно організувати процес управління своєю навчальною діяльністю, а саме: поставити цілі і вибрати зміст навчальної діяльності; правильно організувати процес навчання, що передбачає вибір засобів та методів навчання; проаналізувати та оцінити свої навчальні досягнення; поставити нові цілі відповідно до нового, більш високого рівня опанування навчальної дисципліни, що вивчається [5, с. 8].

Дослідниця І. Д. Трофимова розглядає автономію учня як прояв вищого рівня самостійності, як здатність особистості до прийняття рішень, до аналізу й оцінки навчальної ситуації, до рефлексії свого мовного і навчального досвіду, до усвідомлення себе як відповідального суб'єкта процесу навчання в різних освітніх контекстах [36, с. 16].

У трактуванні, запропонованому О. М. Солововой [34, с. 83], підкреслюється важливість співпраці викладача й учня: навчальна автономія передбачає «рівну / розділену відповідальність учнів і педагогів за результати навчальної праці».

Науковець Є. О. Насонова серед важливих характеристик навчальної автономії виділяє мотиваційний компонент і дає наступне визначення поняття навчальної автономії: навчальна автономія – це «бажання і здатність особистості виступати в якості відповідального суб'єкта процесу навчання, здійснювати самостійну навчальну діяльність і саморозвиватися в освітньому та професійному аспектах» [26, с. 320].

В цілому, дослідники поділяють думку, що автономія є індивідуальною властивістю особистості. О. Є. Бухтєєва і О. І. Кравець під навчальною автономією розуміють «особистісну характеристику молодшої людини, яка включає певні властивості, такі як активність, свобода вибору, прийняття відповідальності, здатність до саморегуляції, самоврядування» [8, с. 39].

Слід відзначити той факт, що окрім терміна «автономне навчання», «автономність» широкого розповсюдження набули такі терміни, як «автономія» і «самостійність». Такі питання привертають увагу науковців М. А. Аріяна, А. Г. Асмолов, І. Л. Бім, Е. К. Гізерська, Н. Ф. Коряковцева, І. В. Лукша [3; 4; 6; 10; 20; 24] і широко обговорюються в науковому світі. Кількість робіт і трактувань вищезазначених понять свідчить, з одного боку, про актуальність цієї проблематики, з іншого боку – про відсутність єдиного підходу у визначенні термінів і їхнього змісту.

Одна частина науковців використовують терміни «автономія» і «автономність» як синоніми (М. А. Аріяна [3], Н. Ф. Коряковцева [20]); інші віддають перевагу терміну «автономність» (Е. К. Гізерская [10], Е. А. Цивкунова [38]), ще інші – терміну «автономія» (І. Л. Бім [6], Т. Ю. Тамбовкіна [35]). Деякі науковці розглядають поняття «автономія» і «самостійність» учня як тотожні і взаємозамінні (Н. Д. Гальскова [9]).

Дослідники Г. С. Голошумова, О. Є. Чернова, Ф. Ф. Тимиров, К. С. Єжов у своїх роботах використовують термін «автономність», тобто здатність особистості свідомо здійснювати свою освітню діяльність, рефлексувати й адекватно її оцінювати, накопичуючи позитивний досвід, конструктивно взаємодіяти з освітнім середовищем і суб'єктами освітньої діяльності, приймаючи на себе відповідальність за процес і продукт такої діяльності [11, с. 29].

Узагальнюючи вище викладене, можна зробити висновок про те, що на сьогодні вчені запропонували опис сутності поняття «автономне навчання» і довели необхідність його застосування. Проте, як відзначають С. Борг і С. С. Аль-Бусаїді в своєму дослідженні, на сучасному етапі недостатньо докладно висвітлено питання щодо формування / розвитку навчальної автономії в процесі навчання іноземної мови [40]. З метою з'ясувати, що заважає формуванню та подальшому розвитку навчальної автономії в учнів, С. Борг і С. С. Аль-Бусаїді провели опитування викладачів мовного центру в університеті ім. Султана Кабуса (Sultan Qaboos University) в Омані. Згідно з проведеним опитуванням, формування та подальший розвиток навчальної автономії учнів в освітньому процесі з іноземної мови пов'язані з певними

труднощами. Серед чинників, які ускладнюють формування навчальної автономії, виділяють наступні [40, с. 19]: брак навчального часу; відсутність досвіду навчання, який передбачає навчальну автономію; учень сподівається на допомогу викладача; відсутність мовної практики поза аудиторією; надмірна зосередженість на оцінках; недостатньо високий рівень володіння англійською мовою; підручники, запропоновані програмою; недостатня вчительська автономія; нездатність учителя визначити реальні можливості учнів.

Ми поділяємо думку Н. Ф. Коряковцевої, що «переорієнтація з безпосереднього навчання іноземної мови на вивчення іноземної мови, тобто актуалізація самостійної навчальної діяльності учнів по оволодінню мовою і культурою дозволить підвищити ступінь їх автономії у мовному та освітньому середовищі, а також їх реальної самостійності» [22, с.5]. Під «автономізацією навчального процесу» розуміють автономне оволодіння дисципліною, в основі якого лежить самостійна навчальна діяльність [28, с. 12]. А «автономне учіння» трактується як «орієнтація на самостійність навчальної праці» [32, с. 32].

Як відомо розвиток якостей особистості відбувається в процесі діяльності. Під автономною навчальною діяльністю розуміють, як правило, здатність учнів до самостійної роботи [2, с. 10]. Проте А. А. Бекк під автономною навчальною діяльністю розуміє організовану і керовану спільно з викладачем продуктивну освітню діяльність учня, спрямовану на створення особистісного освітнього продукту, що включає рефлексію такої діяльності, конструктивну і творчу взаємодію учня з освітнім середовищем і суб'єктами освітньої діяльності [1, с. 13]. Доцільно починати формування вмінь автономної навчальної діяльності під контролем викладача. Ролі учня й викладача дещо видозмінюються. Учні набувають більшу свободу у виборі стратегій, постановки завдань і цілей свого навчання. Учитель, в свою чергу, допомагає зробити цей вибір. Умовно процес становлення повноцінного автономного учня Є. О. Насонова пропонує поділити на чотири етапи: 1) етап підготовки, 2) етап тренування, 3) етап практики і 4) етап самооцінки [26, с. 321-322].

На першому етапі завдання викладача – сформувати позитивний настрій до вивчення навчального предмета, максимально зацікавити учня, ознайомити з навчальними стратегіями, що дозволяють організувати автономну навчальну діяльність щодо вивчення / оволодіння іноземною мовою, усунути можливі труднощі. На другому етапі викладач допомагає учневі вибрати власний (індивідуальний) стиль вивчення іноземної мови, інтегруючи ті / інші навчальні стратегії в самостійну діяльність із урахуванням його вподобань. На третьому етапі вже можна говорити про відносно повну автономію, тобто учень здатний до автономної навчальної діяльності без участі викладача. На четвертому рівні учень може самостійно оцінювати досягнуті результати і проводити корекційну роботу в разі потреби.

Таким чином, основна робота щодо формування й розвитку навчальної автономії викладач здійснює на перших двох етапах. В. В. Борщова і Я. Г. Григорян пропонують наступні рекомендації для викладачів іноземної мови [7, с. 47-48] у роботі з учнями у процесі реалізації автономного навчання іноземною мовою: пропонувати планувати навчальний процес спільно; пропонувати учням різноманітні способи вивчення матеріалу; ознайомити з ресурсами інтернету; інтегрувати інноваційні технології в процес вивчення іноземної мови; формувати навчальні стратегії учнів; сприяти у формуванні груп самонавчання; використовувати технологію портфоліо; періодично колективно обговорювати результати самостійної роботи. У процесі автономного навчання учням надається ініціатива, їх навчають послідовності дій і застосуванню оптимальних засобів, унаслідок цього підвищується їх рівень самостійності, розширюється сфера їх можливостей не тільки на занятті і в рамках одного предмета, а й у позанавчальному просторі в цілому. Студенти успішніше спілкуються на занятті, соціалізуються і мотивуються до подальшого навчання, виявляють готовність взяти на себе відповідальність за своє навчання, за його результативність, набуваючи якості автономного суб'єкта освітнього процесу. Традиційний зворотний зв'язок у вигляді схвалення або осуду набуває меншого значення, ніж задоволеність від самостійно виконаного завдання.

У своїх дослідженнях педагоги використовують термін «автономія учня (студента)», під яким розуміють «почуття відповідальності за свою діяльність» [41, с. 15]; «здатність до незалежних і самостійних дій, критичної рефлексії, прийняття рішень» [42, с. 12]; «Здатність самостійно управляти процесом свого навчання відносно всіх його основних компонентів: цілей, змісту, засобів і способів діяльності» [32, с. 23]; «Здатність особистості свідомо здійснювати продуктивну освітню діяльність, спрямовану на створення особистого освітнього продукту, рефлексувати й оцінювати цю діяльність, прийняття на себе відповідальності за процес і продукт цієї діяльності як результату самовизначення і саморозвитку особистості».

«Автономність учня» дослідники пов'язують зі «здатність самостійно здобувати нові знання та вдосконалювати навички та вміння» [37, с. 43]. На думку Ю. М. Кулюткіна, автономність студента в навчальній діяльності має як зовнішні прояви (навчальні стратегії і дії), так і внутрішні, під час яких відбувається усвідомлення самого себе в діяльності, саморегуляція. Студент виступає для себе самого і як об'єкт, і як суб'єкт управління, в деякому сенсі приймає на себе функції вчителя [23].

Отже, аналіз різних визначень автономності в трактуванні зарубіжних науковців свідчить, що більшість дослідників визначають навчальну автономність як здатність до критичної рефлексії, відповідальності за навчальну діяльність і її результати, здатність до самовизначення і прийняття незалежних рішень при наявності високої мотивації й навчання в співробітництві з самим собою, колегами й викладачем.

Література

1. Автономная учебная деятельность в иноязычном образовании (теория и практика): монография / Н. Ю. Милютинская [и др.]; под ред. Н. М. Платоненко. – Ижевск: Изд-во «Удмуртский университет», 2011. – 266 с.
2. Автономность в практике обучения иностранному языку и культурам: сб. науч. тр. / отв. ред. К.Г. Павлова. – Вып. 461. – М., 2001.
3. Ариян М. А. Принципы социально развивающего обучения иностранным языкам в средней школе / М.А. Ариян // Иностранные языки в школе. – 2010. – № 1. – С. 7-11.
4. Асмолов А. Г. Психология личности : ученик / А. Г. Асмолов. – М. : Изд-во МГУ, 1990. – 367 с.
5. Афанасьева Г. П. Теоретические предпосылки возникновения концепции учебной автономии / Афанасьева Г. П., Торопчина С. В. // Ползуновский вестник, №3, 2006. – С.1-9.
6. Бим И. Л. Личностно-ориентированный подход основная стратегия обновления школы / И.Л. Бим // Иностранные языки в школе. – 2001. – № 6. – С. 11-14.
7. Борщёва В.В. Развитие учебной автономии студентов в процессе изучения иностранного языка в неязыковом вузе / В. В. Борщёва, Я. Г. Григорян // Вестник Московского государственного гуманитарного университета им. М.А. Шолохова. Педагогика и психология. – 2014. – № 1. – С. 43-48.
8. Бухтеева Е. Е. Личностно ориентированный подход как основа учебной автономии / Е. Е. Бухтеева, О. И. Кравец // Среднее профессиональное образование. – 2014. – № 12. – С. 38-40.
9. Гальскова Н. Д., Гез Н. И. Теория обучения иностранным языкам: лингводидактика и методика / Н.Д. Гальскова, Н. И. Гез. – М. : Академия, 2006. – 336 с.
10. Гизерская Е. К. Методика преподавания иностранных языков в вузе: от традиции к современности : учебное пособие / под ред. Т. Ю. Тамбовкиной. – Калининград : Изд-во КГУ, 2003. – 147 с.
11. Голошумова Г. С. Формирование автономности студентов в образовательном процессе вуза / Г. С. Голошумова, О. С. Чернова, Ф. Ф. Тимиров, К. С. Ежов // Педагогическое образование в России. – 2017. – №8. – С.27-32.
12. Дистанционное обучение [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.web-learn.m/index.php?option=com_content&view (дата звернення: 21.01.2013).
13. Из истории автономного / самоуправляемого обучения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://doshkolnik.com/iz-istorii> (дата звернення: 21.01.2013).
14. Каменская Л. С. К вопросу о развитии личностных качеств обучаемых, необходимых для автономной учебной деятельности по иностранному языку / Л. С. Каменская // Автономность в практике обучения иностранному языку и культурам: сб. науч. тр. – М., 2000. – С. 118-127.
15. Кашаев А. А. Дистанционное образование как фактор формирования единого мирового образовательного пространства: автореф. дис. ... канд. пед. Наук / А. А. Кашаев. – Рязань, 2003. – 22 с.
16. Кашенкова И. С. Автономное обучение. URL: <http://www.mgimo.ru/files/2004/kafedry/nem/met-dok> (дата звернення: 21.01.2013).
17. Ковальская А. Э. Самостоятельная работа студентов по иностранному языку в контексте технологии автономного обучения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://conference.osu.ru/assets/files/conf_reports/conf8/383.doc (дата звернення: 21.01.2013).
18. Коджаспирова Г. М., Коджаспиров А. Ю. Словарь по педагогике. – М.: ИКЦ «МарТ»; Ростов н/Д: Издательский центр «МарТ», 2005.
19. Коньшева А. В. Теория и методика организации самостоятельной работы по иностранному языку студентов технических специальностей (на материале английского языка) / А. В. Коньшева. – Новополюк : ПГУ, 2006. – 292 с.
20. Коряковцева Н. Ф. Автономия учащегося в учебной деятельности по овладению иностранным языком как образовательная цель / Н. Ф. Коряковцева // Иностранные языки в школе. – 2001. – № 1. – С. 13-27.
21. Коряковцева Н. Ф. Автономия учащегося в процессе изучения иностранного языка и культуры / Н. Ф. Коряковцева // Автономность в практике обучения иностранному языку и культурам: сб. науч. тр. – Вып. 461. – М., 2001. – С. 12-29.
22. Коряковцева Н.Ф. Современная методика организации самостоятельной работы изучающих иностранный язык: пособие для учителей / Н. Ф. Коряковцева. – М.: АРКТИ, 2002. – 176 с.
23. Кулюткин Ю. Н. Психология обучения взрослых / Ю. Н. Кулюткин. – М. : Просвещение, 1985. – 440 с.
24. Лукша И. В. Языковая лаборатория как средство оптимизации учебной автономии в мультимедийном профессионально-ориентированном контексте : автореф. дис. ... канд. пед. наук / И. В. Лукша. – М., 2008. – 239 с.
25. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М. : Знание, 1996. – 308 с.
26. Насонова Е. А. Развитие учебной автономии студентов неязыковых вузов при обучении иноязычному общению / Е. А. Насонова. // Вестник гуманитарного факультета Ивановского государственного химико-технологического университета. – 2009. – №4. – С. 318-322.
27. Олейников М. А. Автономное обучение в системе дополнительного профессионального образования / М.А. Олейников // Изв. Юж. федер. ун-та. Пед. науки. – 2007, № 6. – С. 105-110.
28. Панкратьева Г.И. Рефлексивная самооценка как методологическая основа автономного обучения иностранному языку. URL: <http://www.emissia.org/offline/2011/1651.htm> (дата звернення: 21.01.2013).

29. Парфенов Е. А. Педагогические условия саморазвития личности в дистанционном обучении иностранному языку: автореф. дис. ... канд. пед. наук / Е. А. Парфенов. – Якутск, 2004. – 20 с.
30. Педагогика. Педагогические теории, системы, технологии: учебник / под ред. С. А. Смирнова. – М.: Издат. центр «Академия», 2001. – 512 с.
31. Петрова М. П. Дистанционное обучение иностранным языкам в социокультурном контексте: дис. ... канд. пед. наук / М. П. Петрова. – Якутск, 2002. – 253 с.
32. Резницкая Г.И. Психолого-педагогические аспекты развития автономии учащихся и освоение иноязычной культуры / Г.И. Резницкая // Автономность в практике обучения иностранным языкам и культурам. Вестник МГЛУ, Вып.461. – М., 2001. – С. 5-11.
33. Соловова Е. Н. Автономия учащихся как основа развития современного непрерывного образования личности / Е. Н. Соловова // Иностранные языки в школе. – 2004. – № 2. – С. 11-17.
34. Соловова Е. Н. Методическая подготовка и переподготовка учителей иностранного языка: интегративно-рефлексивный подход : монография / Е. Н. Соловова. – М. : Глосса-Пресс, 2004. – 336 с.
35. Тамбовкина Т. Ю. Самообучение иностранным языкам в языковом вузе: концепция учебного курса / Т. Ю. Тамбовкина // Иностранные языки в школе. – 2007. – № 4. – С. 77-84.
36. Трофимова И. Д. Методика формирования стратегий автономного чтения у студентов языкового вуза (немецкий язык, I курс): дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / И.Д. Трофимова. – Улан-Удэ, 2003. – 222 с.
37. Цветкова Т. К. Пути формирования автономности обучаемого в учебном процессе по иностранному языку / Т. К. Цветкова // Автономность в практике обучения иностранным языкам и культурам. Вестник МГЛУ, Вып. 461. – М., 2001. – С.62-72.
38. Цывкунова Е. А. Формирование автономности студента лингвистического вуза на основе междисциплинарного взаимодействия учебных курсов (Английский и латинский языки) : дис. . канд. пед. наук / Е. А. Цывкунова. – М., 2002. – 203 с.
39. Шевченко Н. И., Воробьев Р. А. Развитие автономной языковой личности при обучении межкультурному общению / Н. И. Шевченко, Р. А. Воробьев // Автономность в практике обучения иностранному языку и культурам: сб. науч. тр. – М., Вып. 437, 2001. – С. 29-37.
40. Borg S. Learner Autonomy: English Language Teachers' Beliefs and Practices / S. Borg, S. Al-Busaidi. London: British Council, 2012, 45 p.
41. Holec H. Autonomy and Foreign Language Learning. Pergamon Press, 1979, 53 p.
42. Little D. Learner Autonomy: Definition, Issues and Problems. Dublin, 1991.
43. Rampillon U. Aufgabentypologie zum autonomen Lernen. Ismaning: Hueber Verlag, 2000, 36 p.
44. Tewes U. Psychologie-Lexikon hrsg. Munchen; Wien : Oldenbourg, 1992, 428 p.
45. Triandis H.C. Collectivism and individualism: A reconceptualization of a basic concept in cross-cultural psychology. In G. K. Verma & C. Bagley (Eds.), Personality, attitudes, and cognitions. London : MacMillan, 1988, P. 60-95.

References

1. Avtonomnaya uchebnaya deyatelnost v inoyazyichnom obrazovanii (teoriya i praktika): monografiya / N. Yu. Milyutinskaya [i dr.]; pod red. N. M. Platonenko. – Izhevsk: Izd-vo «Udmurtskiy universitet», 2011. – 266 s.
2. Avtonomnost v praktike obucheniya inostrannomu yazyiku i kulturam: sb. nauch. tr. / otv. red. K.G. Pavlova. – Vyip. 461. – М., 2001.
3. Ariyan M. A. Printsipyi sotsialno razvivayushego obucheniya inostrannym yazyikam v sredney shkole / M.A. Ariyan // Inostrannyye yazyiki v shkole. – 2010. – # 1. – S. 7-11.
4. Asmolov A. G. Psihologiya lichnosti : uchenik / A. G. Asmolov. – М. : Izd-vo MGU, 1990. – 367 s.
5. Afanaseva G. P. Teoreticheskie predposylki vznikoveniya kontseptsii uchebnoy avtonomii / Afanaseva G. P., Toropchina S. V. // Polzunovskiy vestnik, #3, 2006. – S.1-9.
6. Bim I. L. Lichnostno-orientirovannyiy podhod osnovnaya strategiya obnovleniya shkolyi / I.L. Bim // Inostrannyye yazyiki v shkole. – 2001. – # 6. – S. 11-14.
7. BorschYova V.V. Razvitie uchebnoy avtonomii studentov v protsesse izucheniya inostrannogo yazyika v neyazyikovom vuze / V. V. BorschYova, Ya. G. Grigoryan // Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo gumanitarnogo universiteta im. M.A. Sholohova. Pedagogika i psihologiya. – 2014. – # 1. – S. 43-48.
8. Buhteeva E. E. Lichnostno orientirovannyiy podhod kak osnova uchebnoy avtonomii / E. E. Buhteeva, O. I. Kravets // Srednee professionalnoe obrazovanie. – 2014. – # 12. – S. 38-40.
9. Galskova N. D., Gez N. I. Teoriya obucheniya inostrannym yazyikam: lingvodidaktika i metodika / N.D. Galskova, N. I. Gez. – М. : Akademiya, 2006. – 336 s.
10. Gizerskaya E. K. Metodika prepodavaniya inostrannyyh yazyikov v vuze: ot traditsii k sovremennosti : uchebnoe posobie / pod red. T. Yu. Tambovkinoy. – Kaliningrad : Izd-vo KGU, 2003. – 147 s.
11. Goloshumova G. S. Formirovanie avtonomnosti studentov v obrazovatelnom protsesse vuza / G. S. Goloshumova, O. E. Chernova, F. F. Timirov, K. S. Ezhov // Pedagogicheskoe obrazovanie v Rossii. – 2017. – #8. – S.27-32.
12. Distantionnoe obuchenie. URL: http://www.web-learn.m/index.php?option=com_content&view (data zvernennya: 21.01.2013).
13. Iz istorii avtonomnogo / samoupravlyаемого obucheniya. URL: <http://doshkolnuk.com/iz-istorii> (data zvernennya: 21.01.2013).

14. Kamenskaya L. S. K voprosu o razvitiy lichnostnykh kachestv obuchaemykh, neobhodimyykh dlya avtonomnoy uchebnoy deyatel'nosti po inostrannomu yazyku / L. S. Kamenskaya // Avtonomnost v praktike obucheniya inostrannomu yazyku i kulturam: sb. nauch. tr. – M., 2000. – S. 118-127.
15. Kashaev A. A. Distantcionnoe obrazovanie kak faktor formirovaniya edinogo mirovogo obrazovatel'nogo prostranstva: avtoref. dis. ... kand. ped. Nauk / A. A. Kashaev. – Ryazan, 2003. – 22 s.
16. Kashenkova I. S. Avtonomnoe obuchenie. URL: <http://www.mgimo.ru/filesserver/2004/kafedry/nem/met-dok> (data zvernennya: 21.01.2013).
17. Kovalskaya A. E. Samostoyatel'naya rabota studentov po inostrannomu yazyku v kontekste tehnologii avtonomnogo obucheniya. URL: http://conference.osu.ru/assets/files/conf_reports/conf8/383.doc (data zvernennya: 21.01.2013).
18. Kodzhaspirova G. M., Kodzhaspirov A. Yu. Slovar po pedagogike. – M.: IKTs «MarT»; Rostov n/D: Izdatelskiy tsentr «MarT», 2005.
19. Konyisheva A. V. Teoriya i metodika organizatsii samostoyatel'noy raboty po inostrannomu yazyku studentov tehnikeskikh spetsialnostey (na materiale angliyskogo yazyka) / A. V. Konyisheva. – Novopolotsk : PGU, 2006. – 292 s.
20. Koryakovtseva N. F. Avtonomiya uchashegosya v uchebnoy deyatel'nosti po ovladeniyu inostrannym yazykom kak obrazovatel'naya tsel' / N. F. Koryakovtseva // Inostrannyye yazyki v shkole. – 2001. – # 1. – S. 13-27.
21. Koryakovtseva N. F. Avtonomiya uchashegosya v protsesse izucheniya inostrannogo yazyka i kultury / N. F. Koryakovtseva // Avtonomnost v praktike obucheniya inostrannomu yazyku i kulturam: sb. nauch. tr. – Vyip. 461. – M., 2001. – S. 12-29.
22. Koryakovtseva N.F. Sovremennaya metodika organizatsii samostoyatel'noy raboty izuchayuschih inostrannyy yazyk: posobie dlya uchiteley / N. F. Koryakovtseva. – M.: ARKTI, 2002. – 176 s.
23. Kulyutkin Yu. N. Psihologiya obucheniya vzroslykh / Yu. N. Kulyutkin. – M. : Prosveschenie, 1985. – 440 s.
24. Luksha I. V. Yazykovaya laboratoriya kak sredstvo optimizatsii uchebnoy avtonomii v multimediynom professionalno-orientirovannom kontekste : avtoref. dis. ... kand. ped. nauk / I. V. Luksha. – M., 2008. – 239 s.
25. Markova A. K. Psihologiya professionalizma / A. K. Markova. – M. : Znanie, 1996. – 308 s.
26. Nasonova E. A. Razvitie uchebnoy avtonomii studentov neyazykovykh vuzov pri obuchenii inoyazyichnomu obscheniyu / E. A. Nasonova. // Vestnik gumanitarnogo fakulteta Ivanovskogo gosudarstvennogo himiko-tehnologicheskogo universiteta. – 2009. – #4. – S. 318-322.
27. Oleynikov M. A. Avtonomnoe obuchenie v sisteme dopolnitelnogo professionalnogo obrazovaniya / M.A. Oleynikov // Izv. Yuzh. feder. un-ta. Ped. nauki. – 2007, # 6. – S. 105-110.
28. Pankrateva G.I. Refleksivnaya samoosnena kak metodologicheskaya osnova avtonomnogo obucheniya inostrannomu yazyku. URL: <http://www.emissia.org/offline/2011/1651.htm> (data zvernennya: 21.01.2013).
29. Parfenov E. A. Pedagogicheskie usloviya samorazvitiya lichnosti v distantcionnom obuchenii inostrannomu yazyku: avtoref. dis. ... kand. ped. Nauk / E. A. Parfenov. – Yakutsk, 2004. – 20 s.
30. Pedagogika. Pedagogicheskie teorii, sistemy, tehnologii: uchebnik / pod red. S. A. Smirnova. – M.: Izdat. tsentr «Akademiya», 2001. – 512 s.
31. Petrova M. P. Distantcionnoe obuchenie inostrannym yazykam v sotsiokulturnom kontekste: dis. ... kand. ped. nauk / M. P. Petrova. – Yakutsk, 2002. – 253 s.
32. Reznitskaya G.I. Psihologo-pedagogicheskie aspekty razvitiya avtonomii uchaschihsya i osvoenie inoyazyichnoy kultury / G.I. Reznitskaya // Avtonomnost v praktike obucheniya inostrannym yazykam i kulturam. Vestnik MGLU, Vyip.461. – M., 2001. – S. 5-11.
33. Solovova E. N. Avtonomiya uchaschihsya kak osnova razvitiya sovremennogo nepreryivnogo obrazovaniya lichnosti / E. N. Solovova // Inostrannyye yazyki v shkole. – 2004. – # 2. – S. 11-17.
34. Solovova E. N. Metodicheskaya podgotovka i perepodgotovka uchiteley inostrannogo yazyka: integrativno-refleksivnyy podhod : monografiya / E. N. Solovova. – M. : Glossa-Press, 2004. – 336 s.
35. Tambovkina T. Yu. Samoobuchenie inostrannym yazykam v yazykovom vuze: kontseptsiya uchebnogo kursa / T. Yu. Tambovkina // Inostrannyye yazyki v shkole. – 2007. – # 4. – S. 77-84.
36. Trofimova I. D. Metodika formirovaniya strategiy avtonomnogo chteniya u studentov yazykovogo vuza (nemetskiy yazyk, I kurs): dis. kand. ped. nauk: 13.00.02 / I.D. Trofimova. – Ulan-Ude, 2003. – 222 s.
37. Tsvetkova T. K. Puti formirovaniya avtonomnosti obuchaemogo v uchebnom protsesse po inostrannomu yazyku / T. K. Tsvetkova // Avtonomnost v praktike obucheniya inostrannym yazykam i kulturam. Vestnik MGLU, Vyip. 461. – M., 2001. – S.62-72.
38. Tsyivkunova E. A. Formirovanie avtonomnosti studenta lingvisticheskogo vuza na osnove mezhdistsiplinarnogo vzaimodeystviya uchebnykh kursov (Angliyskiy i latinskiy yazyki) : dis. . kand. ped. nauk / E. A. Tsyivkunova. – M., 2002. – 203 s.
39. Shevchenko N. I., Vorob'yov R. A. Razvitie avtonomnoy yazykovoy lichnosti pri obuchenii mezhkulturnomu obscheniyu / N. I. Shevchenko, R. A. Vorobev // Avtonomnost v praktike obucheniya inostrannomu yazyku i kulturam: sb. nauch. tr. – M., Vyip. 437, 2001. – S. 29-37.
40. Borg S. Learner Autonomy: English Language Teachers' Beliefs and Practices / S. Borg, S. Al-Busaidi. London: British Council, 2012, 45 p.
41. Holec H. Autonomy and Foreign Language Learning. Pergamon Press, 1979, 53 p.
42. Little D. Learner Autonomy: Definition, Issues and Problems. Dublin, 1991.
43. Rampillon U. Aufgabentypologie zum autonomen Lernen. Ismaning: Hueber Verlag, 2000, 36 p.
44. Tewes U. Psychologie-Lexikon hrsg. Munchen; Wien : Oldenbourg, 1992, 428 p.
45. Triandis H.C. Collectivism and individualism: A reconceptualization of a basic concept in cross-cultural psychology. In G. K. Verma & C. Bagley (Eds.), Personality, attitudes, and cognitions. London : MacMillan, 1988, P. 60-95.